

Artistiek Manifest

Geen nostalgie maar noodzaak

Utrecht 2025 – Amir Swaab

(De toon van dit manifest is polemisch want een genuanceerde versie zou onprettig lang worden).

In de vroege 20e eeuw koos een nieuwe generatie kunstenaars voor experiment boven schoonheid. Kunst hoefde niet meer te troosten of te verbinden, maar moest vooral vernieuwen, uitdagen, grenzen verleggen. In musea werden urinoirs neergezet, rijm en metrum gingen in de ban, en in de muziek werden melodie en harmonie losgelaten voor atonaliteit en klankexperiment.

Die ontwikkeling bracht onmiskenbare rijkdom voort. Maar toen het nieuwe ervan af was, bleef slechts een kleine kring liefhebbers de nieuwe stroming trouw. Concept en radicaliteit kunnen maar één keer de status quo doorbreken. Daarna is het slechts een monument dat herinnert aan de verlegde grens. Waar Beethoven of Chopin vernieuwingen introduceerden in dialoog met het publiek, stond nu het vanzelfsprekende gelijk van de kunstenaar centraal.

Ruim een eeuw na Schönberg valt moeilijk vol te houden dat het publiek 'er nog niet klaar voor is'. Voor het Rijksmuseum staan rijen, bij het stedelijk is het stil. Concertzalen en radiozenders mijden grotendeels het avant-garde aanbod, want zeker nu mensen meer keuzevrijheid hebben dan ooit, zet je de band met je publiek op het spel met een overmaat aan experiment.

Uitsluitend naar het verleden kijken is evenmin zaligmakend. Een concertzaal hoort meer te zijn dan een museum voor een historische muziekpraktijk. Dat klassieke muziek worstelt om nieuwe generaties te bereiken komt mede door gebrek aan aansprekend nieuw aanbod. Als we willen dat klassieke muziek levend en relevant blijft, als we willen dat publiek blijft luisteren, moeten we ook luisteren naar het publiek. We moeten het publiek weer centraal zetten – zoals de kunstenaars voor wie we nog altijd in de rij staan dat deden. De muziekhistorie benadrukt vaak de vernieuwer, maar het was in werkelijkheid vaak het publiek dat de weg wees.

Toegankelijke klassieke muziek betekent geen stap terug, maar een stap vooruit. Een zoektocht naar melodie en harmonie die opnieuw zeggingskracht krijgen, zonder concessies aan complexiteit en diepte – en méér dan oppervlakkige neo-klassieke clichés. Nieuwe muziek die zich niet opsluit in een academische niche, maar de concertzaal vult met verhalen die raken, betoveren en vervoeren.

Alle kunst die blijft bestaan, doet dat omdat ze communiceert. Daarom is het onze opdracht om klassieke muziek opnieuw verstaanbaar te maken – niet door haar verleden te herhalen, maar door haar toekomst vorm te geven. Door nieuwe vruchten te maken met oude wortels.

Geen nostalgie maar noodzaak.